

KOLUMNI | Henri Hannula

Vuosi 1714 ja kansallisen historian projektit

Viime aikojen tapahtumat Katalonian itsenäisyys-hankkeen ympärillä ovat tuoneet esille Euroopan historian keskeisen valtiomuodostuksen problematiikan: keskittääkö vai hajauttaako valtaa. Julkiset puheenvuorot itsenäisyys-hankkeen ympärillä ovat useimmiten keskittyneet kansan suveriniteetin sekä muiden poliittisen filosofian klassisten käsittekokonaisuuksien ympärille. Mediakeskustelussa vähemmälle huomiolle on jäänyt historiapolitiikan ja -kulttuurin rooli itsenäisyys-hankkeen oikeuttajana ja toteuttajana.

Historian käyttö oman poliittisen ohjelman ajamisessa tiivistyy Kataloniassa erityisesti yhteen tunnusomaiseen vuosilukuun, jonka kautta itsenäisyysvaateita projisoidaan: 1714. Tässä kirjoituksessa tuon esille, miksi tämä vuosiluku on erityisen tärkeä katalaaneille ja millä tavoin tätä viestiä levitetään kansallisen itseymmärryksen kirkastamiseksi. Tämän jälkeen pohdin, mitä erilaisia Euroopan historian murroksia voidaan vuoden 1714 kautta ylipäänsä hahmottaa. Näin myös katalaanien oman kansallisen vuosiluvun käsite asettuu yleiseurooppalaisen historian viitekehkeyseen.

Historiakulttuurin areenat Kataloniassa

Jalkapalloseura F.C. Barcelonan kotiottelut, joissa on tullut tavaksi esittää katalaanien kansallista voimantunnetta itsenäisyyspyrkimyksineen 17 minuutin ja 14 sekunnin ajan, ovat viime vuosien aikana toimineet erityisen voimakkaana kansallisen historiakulttuurin levitysväylänä. Ottaen huomioon Barcelonan roolin koko eurooppalaisen jalkapallon perinteikkäänä, maailmanlaajuisesti näkyvänä ja taloudellisesti vaikutusvaltaisena voimana, ottelut ovat osoittautuneet tehokkaiksi historiallisen tunnuksen levityskanaviksi.

Mistä tässä vuoden 1714 kultissa on oikein kysymys? Katalaanien historian tunnusvuoden

FM Henri Hannula tekee väitöskirjatutkimusta Alankomaiden tasavallan taloussuhteista Itämeren piirissä 1600-luvun lopulta 1700-luvun alkuun Helsingin yliopiston historian ja kulttuuriperinnön tohtoriohjelmassa. Sähköposti: henri.hannula@helsinki.fi.

roolia tähdentää erityisesti Museum d'Història de Catalunya, jonka pysyvän näyttelyn pääviestinä on autonomian menetys, Espanjan perimyssodan jälkeen tapahtunut historiallinen vääryys, kun Ludvig XIV:n pojanpoika Filip V:n astui valtaistuimelle. ”Vuoden 1714 jälkeen ei ole tapahtunut enää mitään hyvää”, kuuluu viesti kärjistetysti.

Kuten usein kansallisen historian projektioissa, myös katalaanien historiallisessa muistossa yleiseurooppalainen historiallinen konteksti häivytetään ja jätetään ilman suurta painoarvoa; ymmärrys menneestä typistetään oman teleologisen kansakunnan kehitystarinan ympärille. Tässä tapauksessa painoarvon saa Espanjan perimyssodan viimeinen suuri taistelu, Barcelonan piiritys. Eräänä näyttävimmistä kansallisen historian demonstraatioista toimii Fossar de les Moreresin hautamonumenttiaukio, jossa Katalonian kansallispäivää vietetään syyskuun 11. päivänä muistamalla kaupunkia puolustaneita, piirityksessä kuolleita, yli kolmesataa vuotta sitten kuolleita kansallisen kertomuksen ”meitä”.

Kansallinen kulttuuri ja historiallinen muisto ovat tietenkin saaneet aivan uudet muodot kenraali Francon diktatuurin jälkeen: 1980-luku tarcoitti paitsi parlamentaarisen demokratian vähittäistä vakiinnuttamista, myös katalaanien autonomian asteittaista vahvistamista. Etenkin Barcelonan alueen voimakas taloudellinen vahvistumi-

nen toi uutta pontta vuotta 1714 edeltävän, autonomiseksi tulkittun kultaisen ajanjakson muistamiseen. Löyhät historialliset analogiat alkoivat tuntua todellisilta – mitä enemmän poliittista, kulttuurista ja taloudellista autonomiaa sitä enemmän kukoistusta. Samaan aikaan Baskien laajentunut autonomia toimi kateudensekaisena inspiroivana esimerkkinä.

Yleiseurooppalainen murroskausi

Millä tavalla katalaanien omat kansalliset narratiivit liittyvät valtiomuodostuksen historian suureen kuvaan ja taloudellisen vallan olemuksen yleiseen problematiikkaan? Vuoden 1714 jälkeen todistettiin monia myöhemmin suuren painoarvon saaneita prosesseja; Espanjan perimyssodan päättäneen Utrechтин rauhanteon jälkeen Alankomaiden poliittinen ja taloudellinen suuruudenaika oli ohi, kilpailu Ison-Britannian sekä Ranskan välillä oli kiihtymässä ja Itämeren valtatasapaino oli heilahtanut Venäjän eduksi Ruotsin suurvalta-aseman romahtaessa.

Espanjan perimyssodan sekä samaan aikaan käydyin suuren Pohjan sodan tärkeimmät taustasyyn piilivät varhaismodernien valtiokoneistojen ja niiden taloudellisen kilpailun uudessa vaiheessa. Sotien seuraukset olivat kielteisiä suurvalloiksi 1500-luvulla ja 1600-luvun alussa yltäneille valtioille, jotka olivat kehittäneet byrokraattisen sota- ja virkakoneistonsa suhteellisen tehokkuuden huipulle kaikkein ensimmäisinä. Näistä ensimmäisistä suurvalloista Espanja, oikeammin ilmaistuna siis Kastilian ja Aragonian liitto, alkoi taantua poliittisesti 1500-luvun lopulla maailmantalouden painopisteen ja keskusten siirtyessä Pohjanmeren rannoille.

Perimyssota ja sen jälkeinen yhtenäisemmän Espanjan luominen itsessään voidaan nähdä tämän pitkän prosessin eräänä, mutta ei ainoana huipentumana. Katalonian alueet olivat olleet poliittisessa ja taloudellisessa mielessä perässä-hiittäjiä jo pitkään ennen 1700-luvun alkua: syyllisiä kehityskulkuun voidaan etsiä paitsi uuden teränsä löytäneistä sotilasmahdeista, kuten Mazarinin ja Richelieun Ranskasta, mutta myös uusien maailmankaupunkien kuten Amsterdamin ja myöhemmin Lontoon kauppiasverkostoista. Ehkä Kastilian ja Aragonian yhteinen kohtalonvuosi olikin 1545, Potosín hopeakaivoksen löytyminen? 1600-luvun alussa inflaation syömistä hopeakolikoista ei ollut aikoinaan niin tehokkaan

valtiokoneiston rahoittajiksi ja vallan lähteet alkoivat vähitellen luisua käsistä. Tätä talouden perusdynamikkaa ei muuttanut menneisyyden katalaanien todellinen tai kuviteltu liikkumattomuus suhteessa keskusvaltaan.

Samalla kun Espanjan perimyksestä taisteltiin Ranskan ja englantilais-alankomaalaisen liittokunnan välillä, vanha Pohjolan suurvalta Ruotsi koki ennennäkemättömän romahduksen. Vuonna 1714 venäläiset olivat miehittäneet Napuen taistelun jälkeen koko Suomen alueen. Aikoinaan Itämeren piirin kauppaa suvereenisti hallinnut Alankomaiden tasavalta katsoi nyt isonvihan tiimellyksessä neuvottomana, kun sekä epätoivoiset ruotsalaiset että voimiensa tunnossa olleet venäläiset kaappasivat, konfiskoivat ja polttivat puolueettomina seilaavia hollantilaisaluksia. Itämerellä todistettiin niin ikään valtiojärjestelmien murroskautta. Alankomaiden liittolaissuhde Ison-Britannian kanssa oli ollut jatke pelätylle Ranskanuhalle, mutta lopulta sotilaspoliittinen fuusio brittien kanssa oli muodostumassa kauppiastasavallan taloudellisen taantumisen yhdeksi juurisyiksi. Kuluttava sota oli sysännyt aiemman maailmankaupan suurvallan ensin akuuttiin kassakriisiin, ja sen jälkeen sotilaallisesti keskikastin valtioiden joukkoon.

Espanjan perimyssota sekä suuri Pohjan sota olivat eurooppalaista maailmaa muokkaava konflikti, mutta tämäkin konflikti oli lopulta vain jatkoa edellisille. Englanti alkoi kilpailla heikentyneen Espanjan kustannuksella itsenäistyneiden Alankomaiden kanssa merten herruudesta jo 1600-luvun puolessavälissä suurissa merisodissa. Ranska taas pyrki murskaamaan Alankomaat vuonna 1672 alkaneessa sodassa, melkein siinä onnistuen. Uusi sotakausi alkoi vuonna 1689 ja päättyi vuonna 1697. Jokaisesta vuodesta, jokaisesta sodanjulistuksesta, jokaisesta rauhanteosta voi löytää lumivyöryn alun niin halutessaan. Jokaisesta organisoituneesta sotakoneistosta voi löytää maailman ”ensimmäisen varsinaisen fiskaalivaltion” tai jokaisesta vähänkin kehittyneestä markkina-alueesta ”ensimmäisen modernin talouden ja kapitalismin työssijan”. Samalla tavalla ”kaiken kauheuden alun” voi tulkita yhden historiallisen tapahtuman kautta.

Katalonian itsenäisyys Hankkeen ympärillä tuotettu historiakulttuuri on malliesimerkki menneisyyden monimerkityksellisyyden tyypistämisestä poliittiseksi iskulauseksi. Samanlaisia negatiivi-

sesta uhriaromasta lähteviä historiallisia narratiiveja elää vahvana ympäri Euroopan, ehkä juuri vahvimmin nykyisellä sosiaalisen median sovellusten kiihdyttämällä identiteettipolitiikan aikakaudella.

Yksittäiseen historialliseen vuosilukuun tai tapahtumaan tarrautuminen antaa harvoin tilaa historianfilosofiselle, mielekkäälle kansalliset rajat ylittävälle keskustelulle siitä, mikä tiukasti yhteen

paikkaan tai aikaan sidotussa tapahtumahistoriallisessa tarkastelussa ylipäänsä on ongelmallista. Tällainen metodi pikemminkin sulkee historiallisen horisontin kuin auttaa ymmärtämään menneisyyden ihmisten valintoja, toimijuutta osana omaa aikakauttaan, kielellisiä oloja, instituutioita tai materiaalista kulttuuria. Tämä pätee niin vuoden 1714 myyttiin Kataloniassa kuin vuoden 1917 tirkistysaukkoon Suomessa. ■